

سوره مبارکه انسان

جلسه هفتم

فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تُطِعْ مِنْهُمْ اِثْمًا اَوْ كَفُورًا (۲۴)

ترجمه:

پس در اجرای فرمان پروردگارت شکیبا باش و از هیچ گنهکار و کافری اطاعت مکن.

ای رسول، اکنون که این تنزیل در نهایت عظمت و اهمیت است و تو آخرین و کامل‌ترین دریافت‌کننده هستی باید در ارتباط با فرامین این کتاب صابر باشی و در راه رسیدن به اهداف استقامت ورزی.

کلمه "رب"، اشاره لطیفی است به اینکه این دستورات نشانه محبت ماست، یعنی از طرف پروردگار توست، آنکه پرورش‌دهنده انسان به سوی کمال است. در دومین دستور خداوند پیامبر "صلی الله علیه و آله" را از هرگونه سازش با منحرفان بر حذر میدارد و می‌گوید: از هیچ گنهکار و کافری اطاعت مکن.

در حقیقت این حکم دوم تأکیدی است بر حکم اول چون دشمنان سعی می‌کردند از طرق مختلف پیامبر "صلی الله علیه و آله" را به سازش بکشانند؛ از قبیل اینکه هر قدر ثروت بخواهی در اختیار تو قرار می‌دهیم و یا زیباترین دختران عرب را به همسری تو در خواهیم آورد و وقتی متوجه می‌شدند با تطمیع، کاری از پیش نمی‌برند به تهدید حضرت می‌پرداختند و فرمان خداوند این است که باید در برابر همه این مشکلات صبر کنی و استقامت به خرج دهی.

آیه اشاره دارد به تولی و تبری یعنی حبّ و بغض تو باید در ارتباط با خدا باشد. کمال تو در این است که فرمان خدا را ببری و از فرمان غیر خدا و دشمن خدا سرباز زنی. ولی از آنجا که صبر و استقامت در برابر هجوم این مشکلات عظیم کار آسانی نیست خداوند در آیات بعد دو دستور آرام بخش و توان افزا صادر می فرماید.

و اذْكُرْ اسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً وَّ اَصِيلاً (۲۵)

ترجمه:

و پروردگارت را هر صبح و شام یاد کن.

سومین دستوری که خداوند به پیامبر "صلی الله علیه و آله" می دهد، ذکر مستمر است که نمازهای پنجگانه مصداق این ذکر مستمر است .

آیه اشاره دارد به اینکه صبر و استقامت نتیجه ذکر است و ذکر یعنی همیشه خود را در محضر خدا دیدن که در واقع ذکر، تمرین حضور است. در آیه بعد دو فرمان دیگر می دهد که همان مصادیق ذکر است.

وَمِنَ اللَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَّ سَجَّهُ لَيْلاً طَوِيلاً (۲۶)

ترجمه:

و در شبانگاه برای او سجده کن و مدت زیادی از شب تسبیح گوی او باش.

ای رسول ما، مدتی از شب را به سجده و تسبیح خدا سپری کن تا در سایه ذکر و سجده و تسبیح، نیروی لازم و قدرت معنوی برای مبارزه با مشکلات را به دست آوری.

قرآن کریم در ارتباط با نماز فقط کلمه اقامه را بکار می برد نه خواندن و قرائت نمودن و اقامه نماز سه ویژگی دارد: ۱- علم و آگاهی به تمام احکام و شرایط نماز ۲- استمرار در نماز. ۳- آثار نماز باید کاملاً در زندگی نمایان شود (الصلاة تنهى عن الفحشاء والمنکر)

تعبیر به "لیلا طویلاً" اشاره به نماز شب دارد زیرا نماز شب در تقویت روح ایمان و تهذیب نفس و زنده نگه داشتن اراده انسان در راه اطاعت خدا تأثیر فوق العاده دارد.

چنانچه در روایت آمده که از امام علی بن موسی الرضا "علیه السلام" در ارتباط با تفسیر این آیه سوال شد که منظور از تسبیح چیست؟ فرمودند: منظور نماز شب است^۱.

در اینجا باید به این نکته توجه داشت که دستورات پنجگانه آیات فوق گرچه به صورت برنامه‌ای برای پیامبر اسلام "صلی الله علیه و آله" ذکر شده ولی در حقیقت سرمشقی است برای همه کسانی که در مسیر حق قدم می گذارند به ویژه رهبران معنوی جامعه انسانی.

۱. صبر

۲. دوری از گناه و گناهکاران و کفر و کافران

۳. نماز

۴. نماز شب

۵. تسبیح گوی باش که همه آفرینش تسبیح گوی او هستند يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ .

انَّ هَوْلَاءُ يُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَاءَهُمْ يَوْمًا ثَقِيلًا (۲۷)

ترجمه:

آنها زندگی زودگذر دنیا را دوست دارند در حالی که روز سخت و سنگینی را پشت سر خود رها کرده اند.

^۱ مجمع البیان، جلد ۱۰، صفحه ۴۱۳، به نقل از تفسیر نمونه، ج ۲۵، ص ۳۷۹.

در آیات گذشته خداوند به پیامبر "صلی الله علیه و آله" هشدار داد که هرگز تحت تاثیر تطمیع و تهدید افراد گناهکار و کافر قرار نگیرد و در این آیه به معرفی آنها می‌پردازد و می‌گوید: آنها زندگی زودگذر دنیا را دوست دارند و توجه ندارند که چه روز سخت و سنگینی را در پیش دارند و چنان سختی قیامت را فراموش کرده‌اند که گوئی پشت سر خود انداخته‌اند. در واقع افق دید این بی‌خبران کوردل از خور و خواب و شهوت فراتر نمی‌رود و آخرین نقطه دید آنها همین لذائذ بی‌قید و شرط مادی است.

توجه به این مطلب ضروری است که دستوراتی که خداوند به پیامبر "صلی الله علیه و آله" و به‌طور کلی به مخاطبان قرآن داد برای سهولت آن روز سخت و سنگین است. زیرا دنیا و آخرت در مقابل یکدیگر قرار ندارند بلکه دنیا مقدمه آخرت است. دنیا تنها مسیری است که انسان سرمایه‌دار است و می‌تواند سرمایه‌های خود را در راه خدا خرج کند و آخرتی نیکو بسازد، انبیاء الهی هم از راه دنیا به آخرت رسیدند. دنیا در صورتی پست و حقیر می‌شود که سرمایه‌های انسانی در راه باطل صرف شود و انسان از صراط مستقیم منحرف گردد.